

พฤติกรรมการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น Observance of Eight Precepts Behavior of the Buddhists in Khon Kaen Province

พุทธรักษ์ ปรานนอก¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะบุคคล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสังคม 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น 4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น และ 5) เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ชาวพุทธผู้ที่รักษาศีลแปดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งหมด 400 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) สถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบขั้นตอน (Stepwise Method)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างร้อยละที่มากที่สุดของปัจจัยด้านคุณลักษณะบุคคล คือ เพศหญิง ร้อยละ 73 ช่วงอายุ 56-65 ปี ร้อยละ 33.75 สถานภาพสมรส สมรส

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

แล้ว ร้อยละ 70.50 ระดับการศึกษา ประถมศึกษา ร้อยละ 59.80 อาชีพแม่บ้าน/ นักศึกษา/ว่างงาน ร้อยละ 27.30 ช่วงรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-29,999 บาท ร้อยละ 34.75 และระยะเวลาที่เคยรักษาศิลปะมาแล้วช่วงอายุ 1-5 ปี ร้อยละ 59.75

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคม

ความคาดหวังของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 จากฐานคะแนนเต็ม 5

ความรู้เกี่ยวกับศิลปะของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 4 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 8.15 คะแนน

ทัศนคติที่มีต่อวัดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 จากฐานคะแนนเต็ม 5

บริบททางสังคมของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 จากฐานคะแนนเต็ม 5

3. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปฏิบัติมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 จากฐานคะแนนเต็ม 5

เมื่อพิจารณาศิลปะรายชื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติศิลปะจากรดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1) การรักษาศิลปะข้อที่ 3 การงดเว้นจากประเพณีผิดพรหมจรรย์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85

2) การรักษาศิลปะข้อที่ 4 การงดเว้นจากการพูดเท็จ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82

3) การรักษาศิลปะข้อที่ 5 การงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ตามลำดับ

4) การรักษาศิลปะข้อที่ 2 การงดเว้นจากการลักทรัพย์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75

5) การรักษาศิลปะข้อที่ 1 การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66

6) การรักษาศิลปะข้อที่ 7 การงดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรีและตัดทรงประดับดอกไม้ปลัะของหอม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47

7) การรักษาศิลปะข้อที่ 8 การงดเว้นจากการนุ่งนอนบนที่นอนสูงใหญ่ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49

8) การรักษาศิลปะข้อที่ 6 การงดเว้นจากการกินอาหารในเวลาวิกาล โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมกับพฤติกรรมการรักษาศิลปะในปัจจุบันของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยเดือน ประสพการณ์ในการรักษาศิลปะ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ทศนคติที่มีต่อวัด และบริบทด้านสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการรักษาศิลปะในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนเพศ และความคาดหวังในการรักษาศิลปะไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลปะในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น

5. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาศิลปะของชาวพุทธในเขต อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาศิลปะในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 4 ตัวแปร คือ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ อายุ ระดับการศึกษา (ประถมศึกษา) และประสพการณ์ในการรักษาศิลปะ (ระยะเวลา)

คำสำคัญ: พฤติกรรมการรักษาศิลปะ

Abstract

The objectives of this survey research were 1) to study personnel factors, 2) to study psychological and social factors, 3) to study Eight perception observe behavior of Buddhist in Khon Kaen province, 4) To study factors related to eight perceptions observe behavior of Buddhist in Khon Kaen province, and 5) to study factors effecting eight perceptions observe behavior of Buddhist in Khon Kaen province.

The subjects used in this study were 400 Buddhist observing eight perceptions in Mueang district, Khon Kaen province. The Quantitative data were collected by interviewing subjects. The collected data were analyzed using computer packaged program to find out frequency, percentage, mean, standard deviation, high and low value, Pearson Product Moment Correlation Coefficient, Multiple Regression Analysis and Stepwise Method.

The results of the study were as follows :

1. Analyzing personnel factors;

Most of the subjects were female accounting 73%, within age of 56-65 years old accounting 33.75%, married accounting 70.50%, holding primary level of education degree accounting 59.80%, and housewife/ students/unemployed accounting 27.30%. In addition, subjects with salary within 10,000-29,999 Baht were accounted 34.75% and period of observing eight perception within 1-5 years were accounted 59.75%.

2. Analyzing psychological and social factors;

Expectation of Buddhist in Khon Kaen province was in high level with mean equal to 3.69 out of 5.

In the sect of knowledge about eight perception of Buddhist in Khon Kaen province, the highest score was 10 out of 10 and lowest was 4 out of 10; mean equal to 8.15.

Viewpoint toward monastery of Buddhist, in overall was in high level; mean equal to 4.14 out of 5.

Social context of Buddhist in Khon Kaen province was in high level with mean equal to 3.72 out of 5.

3. Analyzing Eight perception observe behavior of Buddhist in Khon Kaen province

Eight perception observe behavior of Buddhist in Khon Kaen province was in high level of performance with mean equal to 2.65 out of 5.

While considering each perception, the level of observing perceptions are arranged from high to low as follows:

1) 3rd Perception; to refrain from sexual activity with mean equal to 2.85

2) 4th Perception; to refrain from incorrect speech with mean equal to 2.82

3) 5th Perception; to refrain from intoxicating, drinks, and drugs with mean equal to 2.79

4) 2nd Perception; to refrain from taking that is not given with mean equal to 2.75

5) 1st Perception; to refrain from destroying living creatures with mean equal to 2.66

6) 7th Perception; to refrain from dancing, singing, music, wearing garlands, using perfumes, and beautifying the body with cosmetics, mean equal to 2.47

7) 8th Perception; to refrain from lying on a high or luxurious sleeping place, mean equal to 2.49 and

8) 6th perception; to refrain from eating at the forbidden time (i.e. after noon), mean equal to 2.43

4. Analyzing factors related to eight perceptions observe behavior of Buddhist in Khon Kaen province;

Age, education level, marital status, occupation, salary, experiences in observing eight perceptions, knowledge of eight perceptions, viewpoint toward monastery, and social context had positive relation with eight perceptions observe behavior in high level and statistically significant at .01.

As for gender and expectation in observing perceptions, there were no correlation with observing behavior of Buddhist which denied specified 2 hypotheses i.e. 1 and 8.

5. Analyzing factors effecting eight perceptions observe behavior of Buddhist in Khon Kaen province;

Independent hypothesis effecting eight perceptions observe behavior at present time of Buddhist consisted of 4 variables i.e. knowledge about eight perceptions, age, education level (primary), and experiences in observing eight perceptions (period).

Keywords: Eight perceptions observe behavior

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีมาควบคู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ มีอิทธิพลต่อสังคมไทยทุกด้าน โดยเฉพาะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนไทยอย่างแยกไม่ออก ทุกขั้นตอนของวิถีชีวิตของคนไทยล้วนแต่ได้รับมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท บางครั้งก็เรียกกันว่า ดินแดนแห่งจีวรสีเหลือง อันแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันของพระพุทธศาสนาและสังคมไทย

พระพุทธศาสนาถือเป็นแบบแผนของสังคมไทย และเป็นเครื่องฝึกหัดพฤติกรรมของคนในสังคม หลักคำสอนที่เป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาคือ การสอนให้คนละความชั่วทุกอย่าง สร้างความดีทุกชนิด ทำจิตของตนให้ผ่องใส คนในสังคมไทยต่างก็ยึดถือปฏิบัติในการดำรงชีวิต

ปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป วิถีทางในการพัฒนาเน้นพัฒนา เศรษฐกิจหรือวัตถุเป็นหลัก อันเป็นกระแสของโลกยุคใหม่ ทำให้คนไทยเกิดความเครียดมากยิ่งขึ้น คนวัยทำงานต่างวุ่นวายอยู่กับการทำงานเพื่อให้ได้เงิน มาใช้ในการดำรงชีวิต จนละเลยคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งที่เรียกชีวิต นั่นก็คือจิตใจ ร่างกายต้องการอาหาร ส่วนจิตใจต้องการความสงบ พระพุทธศาสนา นอกจากจะสอนให้บุคคลทำดีด้วยการให้ทาน รักษาศีลแล้วยังสอนให้ทำจิตใจให้ผ่องใส อีกด้วย

ในสังคมอีสาน ปรากฏการณ์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การไปวัดเพื่อรักษาศีลแปดที่เรียกว่า การจำศีล โดยเฉพาะในวันพระในช่วงการ เข้าพรรษา อันบ่งบอกให้เห็นถึงศรัทธาที่ชาวบ้านในภาคอีสานมีต่อพระพุทธศาสนา และเป็นวิถีชีวิตอีกแบบหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมอีสานและสังคมไทย ดังนั้น การศึกษาการรักษาศีลแปดหรืออาจจะเรียกว่าการจำศีลของชาวอีสานจะทำให้ ทราบว่าชาวอีสานมีพฤติกรรมการรักษาศีลแปดอย่างไร ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อการรักษาศีลแปดของชาวพุทธมีอะไรบ้าง

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ในภาคอีสาน เป็นพื้นที่ เป้าหมายของการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการขยายตัวของสังคมเมือง อย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นการค้า การศึกษา เศรษฐกิจและสังคม มีความเชื่อมโยง กับเมืองอื่นๆได้อย่างสะดวกเรียกว่าได้มีการพัฒนาแทบทุกด้านไม่แตกต่างจาก เมืองใหญ่อื่นๆในประเทศไทย ดังนั้น เมื่อความเจริญทางด้านวัตถุมีมากเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องมีแผนรองรับความเจริญดังกล่าว รวมไปถึงการพัฒนาทางจิตใจ ที่เรียกว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นั่นก็คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การรักษาศีลแปด ปรากฏว่ามีเฉพาะการรักษาศีลห้าเท่านั้น อาจเป็นเพราะว่าศีลห้าทุกคนสามารถ

รักษาได้ตามปกติอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบหรือพิธีรีตองอะไรมากนัก แต่การรักษาศิลปะแต่นั้นมีความแตกต่างจากการรักษาศิลปะห้ำ ไม่ว่าจะเป็นข้อปฏิบัติที่มากกว่า 3 ข้อ และเนื้อหาของศิลปะบางข้อก็แตกต่างจากศิลปะห้ำ นอกจากนี้ยังเป็นศิลปะที่ผู้ต้องการรักษาจะต้องเข้าไปศิลปะที่วัด จึงทำให้มีการปฏิบัติมีความยากและมีรูปแบบเฉพาะต่างจากศิลปะห้ำ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการรักษาศิลปะของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น เพื่อต้องการทราบว่าชาวพุทธมีพฤติกรรมในการรักษาศิลปะแต่อย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการรักษาศิลปะของชาวพุทธ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการอธิบายการรักษาศิลปะของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในการส่งเสริมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยสมบูรณ์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะบุคคล
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสังคม
- 2.3 เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น
- 2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะ

ของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น

- 2.5 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะของชาว

พุทธในจังหวัดขอนแก่น

3. สมมติฐานในการวิจัย

3.1 เพศ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.2 อายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.3 สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.4 ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.5 อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.7 ประสบการณ์ในการรักษาศิลป์แปด มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.8 ความคาดหวังในการรักษาศิลป์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.9 ความรู้เกี่ยวกับศิลป์แปด มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.10 ทศนคติที่มีต่อวัด มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.11 บริบทด้านสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

3.12 เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ในการรักษาศิลป์แปด ความคาดหวังในการรักษาศิลป์ ความรู้เกี่ยวกับศิลป์แปด ทศนคติที่มีต่อวัด และบริบทด้านสังคม มีอิทธิต่อพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปดของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการรักษาศิลป์แปด ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล อันประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ในการรักษาศิลป์แปด ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสังคม อันประกอบด้วย

ความคาดหวังในการรักษาศิลปะ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะแปด ทักษะคติที่มีต่อวัด และ บริบททางสังคม และศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะแปด ใน 8 ด้าน คือ

- 1) การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
- 2) การงดเว้นจากการลักทรัพย์
- 3) การงดเว้นจากประพฤตินิดพิรหมจรรย์
- 4) การงดเว้นจากการพูดเท็จ
- 5) การงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย
- 6) การงดเว้นจากการกินอาหารในเวลาวิกาล
- 7) การงดเว้นจากการฟ้อนรำ รำ ร้อง ประโคมดนตรีและ

ทัดทรงประดับดอกไม้และของหอม

- 8) การงดเว้นจากการนั่งนอนบนที่นั่งนอนสูงใหญ่

นอกจากนี้ยังศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การรักษาศิลปะของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นอีกด้วย

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ชาวพุทธผู้รักษาศิลปะแปด คือ ประชาชน ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาและรักษาศิลปะแปด ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน

5. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความคาดหวัง หมายถึง ความต้องการภายในตัวบุคคลต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่ตนเองมุ่งหมายไว้ ซึ่งความต้องการภายในนั้นอาจถูกกำหนดไว้ในระดับ ที่แตกต่างกันไปเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วจะได้รับความพึงพอใจเพิ่มขึ้นสูงขึ้น ไปเรื่อยๆ

ความคาดหวังในการรักษาศิลปะแปด หมายถึง ความต้องการภายในตัว บุคคลต่อการรักษาศิลปะแปดที่ผู้รักษาย่อมพึงได้รับ ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึงประโยชน์ หรืออานิสงส์แห่งการรักษาศิลปะแปดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ทำให้ อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน มีทรัพย์สมบัติที่มีอยู่จะปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ลูกหลาน สามี ภรรยาอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก ไม่มีผู้คอยมาเบียดเบียน พุดอะไร

มีคนเคารพเชื่อถือ คำพูดมีเสน่ห์ จับใจ ไพเราะด้วยสัจย์ด้วยศีล เป็นผู้มั่งคั่งปัญญาคดี และเฉลียวฉลาด เป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้น ไม่มีการแข่งขัน ประดับประดาร่างกาย อันเป็นการโอ้อวด ความฟุ้งเฟ้อใส่กัน ทำให้จิตสงบในเบื้องต้น แล้วเกิดความเมตตากรุณาแก่กัน เมื่อใจสงบ ย่อมสามารถเข้าถึงธรรมชั้นสูงต่อไปได้โดยง่าย ทำให้ถึงคติที่ดี ไม่ตกไปในที่ชั่ว ทำให้ได้โภคสมบัติ ไม่ตกไปสู่ความวิบัติ และทำให้ถึงความดับทุกข์ ไม่จมดิ่งไปสู่ความทุกข์

ความรู้เกี่ยวกับศิลปะแปด หมายถึง ความจำที่ระลึกได้ของชาวพุทธเกี่ยวกับพระและข้อปฏิบัติในการรักษาศิลปะทั้งแปดข้อให้ถูกต้องตามหลักการรักษาศิลปะแปดในพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้

ทัศนคติที่มีต่อวัด หมายถึง ความเห็นภายในจิตใจที่มีต่อวัดในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระอาจารย์ที่มาให้ศีล 8 สภาพแวดล้อมอันสงบร่มรื่น ไม่พลุกพล่าน การจัดกิจกรรมโครงการ สถานที่พักผ่อน การแสดงธรรม ตลอดจนจนถึงการปฏิบัติธรรมของวัดที่ชาวพุทธไปรักษาศิลปะแปด

บริบททางสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรักษาศิลปะแปดของชาวพุทธ อันได้แก่ ระยะเวลา สถานที่ ความสะดวกสบาย สิ่งจูงใจ และความถี่ในการเข้ามาวัดเพื่อรักษาศิลปะแปด

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกมาจากความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของจิตใจตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากภายนอก ซึ่งการแสดงออกนั้นอาจแสดงออกมาโดยตรงและแสดงออกมาโดยอ้อม

การรักษาศิลปะแปด หมายถึง การประพฤติพรหมจรรย์ให้มีความบริสุทธิ์บริบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ไม่ใช้กามกำเริบ เป็นบทฝึกเพื่อให้ลดละตัณหาหรือความอยาก ตามลำดับขั้นของการพัฒนาระดับจิตใจ 8 ประการ

พฤติกรรมการรักษาศิลปะแปด หมายถึง การกระทำที่แสดงออกมาทั้งโดยตรงและแสดงออกมาโดยอ้อมอันเกิดจากการประพฤติพรหมจรรย์ให้มีความบริสุทธิ์บริบูรณ์มากขึ้นเพื่อให้ไม่ใช้กามกำเริบ เป็นบทฝึกเพื่อให้ลดละตัณหาหรือความอยาก ตามลำดับขั้นของการพัฒนาระดับจิตใจ 8 ประการ ประกอบด้วย

1) การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และใช้คนอื่นให้ฆ่า

- 2) การงดเว้นจากการลักทรัพย์ หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเอง และใช้คนอื่นให้ลัก
- 3) การงดเว้นจากประพฤตินิคมิตพรหมจรรย์ หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ คือการประพฤตินั้นประเสริฐ
- 4) การงดเว้นจากการพูดเท็จ หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพื่อเจ้อ
- 5) การงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
- 6) การงดเว้นจากการกินอาหารในเวลาวิกาล หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาลตั้งแต่เที่ยงไป
- 7) การตัดทรงประดับดอกไม้และของหอม หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการพื้อนรำ ขับร้องประโคมดนตรี ดูการละเล่นต่างๆ อันเป็นข้าศึกแก่กุศล ตลอดจนอุปนิสัยตัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วย ดอกไม้ ของหอม เครื่องย้อม เครื่องทา
- 8) การงดเว้นจากการนั่งนอนบนที่นอนสูงใหญ่ หมายถึง เจตนาเครื่องงดเว้นจากการนอนที่นอนอันสูงใหญ่ ภายในยัดด้วยขนุนและสำลี

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและสังคม และพฤติกรรมกรรมการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น
- 6.2 ทำให้ทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น
- 6.3 นำผลการวิจัยไปใช้ในการอธิบายการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น
- 6.4 นำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในการส่งเสริมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยสมบูรณ์

7. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ เป็นปัจเจกบุคคล คือ ประชาชนผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาและรักษาศีลแปด ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด สถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) สถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบขั้นตอน (Stepwise Method)

8. ผลการวิจัย

8.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างร้อยละที่มากที่สุดของปัจจัยด้านคุณลักษณะบุคคล คือ เพศหญิง ร้อยละ 73 ช่วงอายุ 56-65 ปี ร้อยละ 33.75 สถานภาพสมรส สมรสแล้ว ร้อยละ 70.50 ระดับการศึกษา ประถมศึกษา ร้อยละ 59.80 อาชีพแม่บ้าน/นักศึกษา/ว่างงาน ร้อยละ 27.30 ช่วงรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-29,999 บาท ร้อยละ 34.75 และระยะเวลาที่เคยรักษาศีลแปดมาแล้วช่วงอายุ 1-5 ปี ร้อยละ 59.75

8.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคม

ความคาดหวังของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 จากฐานคะแนนเต็ม 5

ความรู้เกี่ยวกับศีลแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน มีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 4 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 8.15 คะแนน

ทัศนคติที่มีต่อวัดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 จากฐานคะแนนเต็ม 5

บริบททางสังคมของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 จากฐานคะแนนเต็ม 5

8.3 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับปฏิบัติมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 จากฐานคะแนนเต็ม 5

เมื่อพิจารณาศิลปะรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติศิลปะจากรดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- 1) การรักษาศิลปะข้อที่ 3 การงดเว้นจากประเพณีผิดพรหมจรรย์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85
- 2) การรักษาศิลปะข้อที่ 4 การงดเว้นจากการพูดเท็จ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82
- 3) การรักษาศิลปะข้อที่ 5 การงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ตามลำดับ
- 4) การรักษาศิลปะข้อที่ 2 การงดเว้นจากการลักทรัพย์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75
- 5) การรักษาศิลปะข้อที่ 1 การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66
- 6) การรักษาศิลปะข้อที่ 7 การงดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรีและทัดทรงประดับดอกไม้และของหอม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47
- 7) การรักษาศิลปะข้อที่ 8 การงดเว้นจากการนันทนาการที่นอนสูงใหญ่ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49
- 8) การรักษาศิลปะข้อที่ 6 การงดเว้นจากการกินอาหารในเวลาวิกาล โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43

8.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมกับพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะในปัจจุบันของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยเดือน ประสบการณ์ในการรักษาศิลปะ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ทักษะที่มีต่อวัด และบริบทด้านสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะใน

ปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่นในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตรงกับสมมติฐานถึง 9 ข้อ จาก 11 ข้อ ที่ตั้งไว้ในหน้า 4-5 ได้แก่ ข้อ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 และ ข้อ 11

ส่วนเพศ และความคาดหวังในการรักษาศีลไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศีลแปดในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐาน 2 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1 และ ข้อ 8

8.5 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาศีลแปดของชาวพุทธในเขต อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาศีลแปดในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 4 ตัวแปรคือ ความรู้เกี่ยวกับศีลแปด อายุ ระดับการศึกษา (ประถมศึกษา) และประสบการณ์ในการรักษาศีลแปด (ระยะเวลา) ซึ่งตรงกับสมมติฐานเพียง 4 ตัวแปรเท่านั้น จาก 11 ตัวแปรที่ได้ตั้งไว้

9. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับศีลแปด อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการรักษาศีลแปดมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาศีลแปดในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น แสดงให้เห็นว่า ความรู้ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล คนที่มีความรู้เพิ่มขึ้น อายุเพิ่มขึ้น ระดับการศึกษา (ประถมศึกษา) และประสบการณ์ (ระยะเวลา) เพิ่มขึ้น มีพฤติกรรมการรักษาศีลแปดเพิ่มขึ้น

9.2 ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับศีลแปด ประสบการณ์ในการรักษาศีลแปด มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาศีลแปดในปัจจุบันของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา ดังต่อไปนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับศิลปะแปดมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น ดังนั้น องค์การทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็น วัด สำนักสงฆ์ ศูนย์ปฏิบัติธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรดำเนินการส่งเสริมอบรมให้ความแก่ชาวพุทธให้มากขึ้น ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบโครงการต่างๆ เอกสารประชาสัมพันธ์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ให้มากยิ่งขึ้น ต้องดำเนินการแบบเชิงรุกเพื่อให้องค์ความรู้ทางศาสนาเข้าถึงพุทธศาสนิกชนมากที่สุด เนื่องจากหากมีความรู้ย่อมทำให้ทราบประโยชน์ของสิ่งนั้นๆ และเกิดความศรัทธาและมีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามหลักการทางพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่ชาวพุทธให้มากขึ้นกว่าเดิม จึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบขั้นต้นและเป็นไปอย่างฉับไว โดยให้เหมาะสมกับยุคสมัยและบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2) ประสบการณ์ในการรักษาศิลปะแปดมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการรักษาศิลปะแปดของชาวพุทธในจังหวัดขอนแก่น ดังนั้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้แก่ชาวพุทธ จึงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการเป็นประจำ เพราะระยะเวลาที่ผ่านมาส่งผลต่อพฤติกรรมทางศาสนาของบุคคลในสังคม เพราะการมีระยะเวลาเพิ่มขึ้นย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมในสิ่งนั้นๆ ในระดับที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงควรดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาให้แก่บุคคลในสังคมมากยิ่งขึ้น

3) ชาวพุทธส่วนใหญ่เริ่มรักษาศิลปะแปดครั้งแรกในชีวิตช่วงอายุ 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 62.25 แสดงให้เห็นว่าคนในช่วงอายุนี้นั้นเห็นความสำคัญของการรักษาศิลปะแปดมาก ดังนั้น องค์การทางศาสนา เมื่อจะดำเนินการอบรมหรือส่งเสริมการักษาศิลปะแปดจึงควรเน้นกลุ่มชาวพุทธที่มีช่วงอายุดังกล่าว จะทำให้มีผู้เข้ามารักษาศิลปะแปดมากยิ่งขึ้น

4) ชาวพุทธส่วนใหญ่มีลักษณะการรักษาศิลปะแปดคือรักษาทุกวันพระตลอดพรรษา คิดเป็นร้อยละ 30.80 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการรักษาศิลปะแปดที่ชาวพุทธปฏิบัติมากที่สุดคือรักษาทุกวันพระตลอดพรรษา ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมหลักของวัดประจำหมู่บ้าน หรือของชุมชนนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง

5) ชาวพุทธส่วนใหญ่มีเหตุผลในการรักษาศีลแปดคือทำให้สบายใจ คิดเป็นร้อยละ 99.80 แสดงให้เห็นว่า เป้าหมายหลักของการรักษาศีลแปดของชาวพุทธก็คือต้องการความสบายใจ ดังนั้น การส่งเสริมให้ชาวบ้านมารักษาศีลก็ต้องจัดให้มีบริบทที่เอื้อต่อความสบายใจของผู้มาปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นกิจวัตรประจำวัน เนื้อหาของพระธรรมเทศนา หรือแม้กระทั่งสถานที่ในการปฏิบัติธรรมต่างๆ

6) ชาวพุทธส่วนใหญ่ตัดสินใจที่จะรักษาศีลแปดตลอดชีวิต คิดเป็นร้อยละ 63.30 แสดงให้เห็นว่า เมื่อชาวพุทธได้เริ่มรักษาศีลแปดแล้ว มีแนวโน้มที่จะรักษาตลอดชีวิต ดังนั้น หากองค์กรทางศาสนาสามารถแนะนำให้คนเริ่มรักษาศีลแปดได้ก็จะทำให้มีความตั้งใจจะปฏิบัติต่อไปตลอดชีวิตในอัตราที่สูงมาก จึงสมควรที่จะ ส่งเสริมให้คนได้มีประสบการณ์ในการรักษาศีลให้มากยิ่งขึ้น

9.3 ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีหน่วยในการวิเคราะห์คือปัจเจกบุคคล มุ่งศึกษาพฤติกรรมมารักษาศีลแปด ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะชาวพุทธยังมีความเชื่อ ความศรัทธาในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ การวิจัยเชิงปริมาณจึงไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมทางศาสนาได้ครบถ้วน จึงควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับรายละเอียดของพฤติกรรม โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้วิเคราะห์และตีความพฤติกรรมและปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้รายละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น

ส่วนในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อมีการวิจัยเรื่องพฤติกรรม การทำบุญ พฤติกรรมการรักษาศีลทั้งศีลห้าและศีลแปดแล้ว การทำความดีในทางพระพุทธศาสนายังมีกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การเจริญภาวนาหรือการทำจิตให้เป็นสมาธิ ดังนั้น จึงควรทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการทำสมาธิของชาวพุทธ เพราะทุกวันนี้สภาพทางสังคมมีความเครียดมากขึ้น ชาวพุทธจึงนิยมการทำสมาธิมากยิ่งขึ้น จึงควรจะไปศึกษาว่า มีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำสมาธิของชาวพุทธบ้าง จะทำให้ครอบคลุมประเด็นหลักของการทำความดีในทางพระพุทธศาสนา คือ การให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา จิตต์สุพร. (2545). **ศึกษาศาสตร์ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติในการรักษาศิลปะของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กীরติ บุญเจือ. (2522). **สารานุกรมปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- เกรียงศักดิ์ เล็ญวินพร. (2546). **จอมปราชญ์นักรกศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมีเดีย.
- ชัตติยา กรรณสูต และคณะ. (2547). **รายงานการวิจัยเรื่อง คุณธรรมพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). **สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวญวน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตร ปันชาติ. (2545). **เจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์. (2555). **รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เดโช สนวนานนท์. (2520). **ปทานุกรมจิตวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

- พิศนา แคมมณี และคณะ. (2535). **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐม ทรัพย์เจริญ. (2533). **สังคมวิทยาและมนุษย์วิทยาเชิงต้น**. กรุงเทพมหานคร : สุตรไพศาลการพิมพ์.
- ประคอง กรรณสูต. (2542). **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2520). **การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พรรณี ตีร์รัตนประยูร. (2537). **อัตมโนทัศน์และความคาดหวังที่มีต่อครอบครัวของผู้ต้องขังวัยหนุ่มก่อนพ้นโทษ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระชัยพิพัฒน์ แสนทวงษ์. (2555). **การปฏิบัติธรรมตามหลักศีลห้าของผู้นำครัวเรือนในชุมชนตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทบุรี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาภาสิต สุขวรรณดี. (2549). **รายงานการวิจัยเรื่อง การรักษาศีล 5 ของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2547**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหามนัส ทับประโม่ง. (2548). **การศึกษาความรู้และพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- พิเชษฐ ์ สุกุลสรรัตน์. (2548). ความคาดหวังจากการปฏิรูประบบราชการของ
ราชการของข้าราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในจังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เพ็ญแข ประจวบจันท์ และอ้อมเดือน สดมณี. (2539). รายงานการวิจัยเรื่อง
การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทย
และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภิรมย์ลักษณ์ โกสילה. (2553). รายงานการวิจัยเรื่อง ความรู้ ทักษะคติ และ
การปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการ
จัดสวัสดิการแบบบูรณาการ กรณีศึกษา ศูนย์บริการทางสังคม
แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาสังคม กรมพัฒนา
สังคมและสวัสดิการ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.
กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- รักชนก โสภากิจ. (2542). การมีส่วนร่วมและความคาดหวังของผู้ปกครอง
ต่อการจัดการอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณะ บรรจง. (2535). ศึกษาลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์
ของเยาวชนไทยจากชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- วลัยพร สุกุลทอง. (2551). การศึกษาพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย
ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง.
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ :
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วุฒิพงษ์ จัตุรัตน์. (2538). พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิชย์.

- De Cecco, J.P. (1967). **The Psychology of Language: Thought and Instruction**. New York : Holt Runchart and Winston.
- Elkin, Frederick and Handel Gerald. (1972). **The Child and Society : The Process of Socialization**. New York : The Random House.
- Finn, D. (1921). **Corporate Oligarchy**. New York : Simon and Schuster.
- Getzels, J.W. (1968). **Educational Administration as a Social Process : Theory, Research, Practice**. New York : Harper & Row.
- Mondy, Wagne R. and Noe, Robert M. (1990). **Human Resource Management**. Boston : Allyn and Bacon.
- Newcomb, theodore M. (1954). **Social Psychology**. New York: the Dryden Press,Inc.
- Rogers, Everett M. (1973.) **Communication Strategies for Family Planning**. New York : The Free Press,.